

соціальна небезпека злочинів щодо дітей, яка потребує постійного удосконалення роботи з її профілактики. Нейтралізація конфліктних ситуацій шляхом застосування впливу на сторони конфлікту – ефективний спосіб запобігання злочинам проти життя та здоров'я дітей. Саме завдяки застосуванню заходів ранньої профілактики, що містить заходи запобіжного впливу при застосуванні психолого-педагогічних навичок та вмінь з метою недопущення вчинення злочину, та спрямована на перебудову свідомості особистості, що може вчинити злочин проти життя та здоров'я дитини. Методика ранньої профілактики повинна включати виконання широкого комплексу заходів виховного характеру, що буде сприяти недопущенню вчинення злочинів проти життя та здоров'я дитини.

Список використаних джерел

1. Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Атіка, 2011. С. 14. С. 720.
2. Медицький І. Б. Запобігання злочинності: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, 2008. С. 35 (220с.).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Іващенко Віта Олександрівна,

професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Розкрито поняття і форми домашнього насильства, основні причини його вчинення та широкого поширення в Україні.

Ключові слова: домашнє насильство; фізичне насильство; психологічне насильство; економічне насильство; причини домашнього насильства.

Summary. In the thesis the concept and forms of domestic violence, its main causes and reasons of the spread in Ukraine, are revealed.

Keywords: domestic violence; physical violence; psychological violence; economic violence; causes of domestic violence.

Домашнє насильство – глобальна проблема, яка існує давно і набула актуальності у всьому світі. Не винятком є і Україна, де прийнята спеціальна нормативно-правова база з метою запобігання та протидії цьому явищу.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. [1] визначив домашнє насильство як

діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

З метою вирішення проблеми домашнього насильства важливим є встановлення причин його існування та широкого поширення. При цьому потрібно враховувати форми домашнього насильства – фізичне, сексуальне, психологічне та економічне. Так, згідно з діючим законодавством: фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру; сексуальне насильство включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності; психологічне насильство включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи; економічне насильство включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Встановлювати конкретні причини домашнього насильства потрібно, виходячи із форм його вчинення. Як зазначено в Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року, схваленої розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р [2], до основних причин домашнього насильства та насильства за ознакою статі належать:

– поширеність стереотипів щодо соціальної ролі жінки та чоловіка, переваги однієї статі над іншою у сенсі співвідношення фізичної сили;

– переважна безкарність осіб, які вчинили домашнє насильство та насильство за ознакою статі, та поширеність такого явища;

– стереотипні уявлення суспільства щодо приватності проблеми домашнього насильства;

– застосування моделі насильницької поведінки дітьми, які зазнали домашнього насильства у будь-якій формі або стали свідками такого насильства (21 відсоток тих, хто зазнав фізичного насильства у дитинстві, теж застосовують фізичну силу до дітей);

– низький рівень довіри населення до органів влади, інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі;

– низька доступність осіб, постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, до якісних комплексних послуг у зв'язку з недосконалістю механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, недостатністю у таких суб'єктів спеціальних знань і навичок, психологічним вигоранням, обмеженою кількістю людських ресурсів, зокрема фахівців із соціальної роботи, психологів, спеціалізованих установ для постраждалих осіб;

– недосконалий механізм притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні домашнього насильства, насильства за ознакою статі;

– відсутність системності наукових досліджень та аналізу тенденцій у розв'язанні проблем домашнього насильства, домашнього насильства стосовно дітей, насильства за ознакою статі, недосконалість системи збору даних за необхідними показниками.

Вагомими проблемами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі є, зокрема, обмежені людські та фінансові ресурси, зростання кількості осіб з інвалідністю, маргіналізація окремих груп жінок і чоловіків, що потребує впровадження та налагодження механізму адресності надання відповідних послуг.

Крім того, фахівці виділяють соціальні, економічні, психологічні, педагогічні, соціально-педагогічні, правові, політичні, соціально-медичні, фізіологічні та медичні причини, що призводять до насильства в сім'ї [3, с. 17–18].

В сучасних умовах, на наш погляд, до соціально-економічних причин домашнього насильства можна віднести нестабільність економічної ситуації в державі, безробіття, зубожіння населення.

Зростання рівня домашнього насильства обумовлюється також морально-психологічними чинниками. Деформація моральної позиції

населення, занепад ідеалів, зміни світогляду та ціннісних орієнтацій деструктивно впливають на заходи протидії злочинності у цілому. Також в засобах масової інформації пропагується насильство як нормальна модель поведінки.

Досить часто жорстоке поводження обумовлюється, зокрема, тим, що самі кривдники потерпали від насильства у дитинстві. Тобто, прояв насильства породжує в дітей тенденцію до повторення такої поведінки в дорослому житті.

Домашнє насильство – проблема, яка часто замовчується сім'ями, що не сприяє її вирішенню, а навпаки загострює. У суспільстві утвердилися стереотипи щодо насильства, які перешкоджають його подоланню.

Сприяють поширенню домашнього насильства недоліки та прорахунки у роботі правоохоронних органів. Боротьба з сімейно-побутовими правопорушеннями здійснюється переважно шляхом реалізації карально-репресивних норм адміністративного та кримінального законодавства.

Таким чином, домашнє насильство детермінується багатьма факторами, політичними, економічними, соціальними, організаційними, моральними, які стосуються всіх сфер суспільних відносин. Правоохоронні органи неспроможні самотужки забезпечити ефективне його запобігання та забезпечити усунення криміногенних факторів. До подолання цієї проблеми необхідно залучати засоби масової інформації, громадськість, органи місцевої влади. Лише спільними зусиллями, вдосконаленням законодавства, прийняттям національних програм і стратегій можна знизити рівень домашнього насильства в Україні.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон від 07 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

2. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2018 р. № 728-р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80>.

3. Запобігання домашнього насильства: навчальний посібник для консультантів «Гарячих ліній» / О. А. Калашник, О. В. Краснова, А. О. Кривуляк, І. А. Сотніченко. Київ, 2016. 90 с.